

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL

CİNSİYET ALGILARI (İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Emine Meliha KURTDAŞ* Mehmet TUNCER**

Öz

Toplumsal yaşamda kadın ve erkek arasında var olan eşitsizlik ve ayrımcılığın temeli, genellikle toplumsal cinsiyet kavramı ile açıklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkek olmaya verdiği ve değer biçtiği rolleri anlatan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet rolleri sosyalleşme sürecinde öğrenilmektedir. Bu süreçte eğitim kurumunun önemli bir yeri vardır. Okullar toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algı ve tutumların öğrenildiği yerlerin başında gelmektedir. Ortaokulda okutulan Sosyal bilgiler dersi ise toplumda kadın ve erkek rollerine ilişkin önemli içeriklere sahip bir derstir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde öğrenim gören öğrencilerin sahip oldukları toplumsal cinsiyet algısı, gelecekte yetiştirecekleri öğrenciler üzerinde etkisi olması bakımından özel bir öneme sahiptir. Cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığı probleminden yola çıkan bu çalışma, "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği" ile toplanacak veriler ışığında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'nde öğrenimi gören öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısını ölçmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın evrenini İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencileri oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, eşitsizlik, ayrımcılık, eğitim

* Dr.Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı, Mail: emine.kurdas@inonu.edu.tr

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı Mail: Mehmettuncer044@gmail.com

GENDER PERCEPTIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER STUDENTS (INONU UNIVERSITY CASE)

Abstract

The basis of inequality and discrimination between men and women in social life is explained by the concept of gender. Gender is a concept that describes the values and the roles that society attaches to being men and women. Gender roles are learned in the process of socialization. The educational institution also has an important role in this process. Schools are where some of the perceptions and attitudes about gender roles are learned. Social studies course has a special importance at secondary school level as it provides important information about male and female roles. In this sense, gender perception of social studies teacher candidates has a special importance in terms of having an impact on the students they will educate in the future. The problem of this study is gender inequality and discrimination. With the data to be collected "Gender Roles Attitude Scale", it aims to measure the gender perception of prospective social studies teachers. The population of the study consists of social studies teacher students studying at Inonu University Faculty of Education.

Keywords: Gender, inequality, discrimination, education.

GİRİŞ

Toplumsal yapıda var olan pek çok ayırım içinde, cinsiyet temelli ayırım olgusu özellikle 20. yy'ın ikinci yarısından itibaren önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Kadın ve erkek arasında var olan farklılıklar, kimi zaman eşitsizliklere yol açmaktadır. Bu eşitsizlikler, çok uzun bir dönem biyolojik durumun bir yansıması olarak kabul edilmiş ve toplumsal alanda önemli bir sorun olarak görülmemiştir. Ancak özellikle kadının çalışma yaşamına katılımı ile kamusal alanda daha fazla yer almaları, kadın ve erkek arasında var olan eşitsizliğin daha görünür bir hale gelmesine neden olmuştur. Kadın ve erkek arasındaki

eşitsizliğin ve ayrımcılığın görünür hale gelmesinin yarattığı tartışmalar ise bilimsel literatürde toplumsal cinsiyet kavramı etrafında devam etmektedir.

Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkek olmaya atfettiği değer ve anlamı ifade eden bir kavramdır. Bu bağlamda toplum, kadın ve erkeğe belli roller ve sorumluluklar yüklemektedir. Ancak bu durum birtakım eşitsizliklere ve toplumsal sorunlara yol açmaktadır. Sorunların çözümünde temel referans noktası ise zihniyet ve değerler olmalıdır.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kaynağı, ailede başlayarak yaşam boyu devam eden sosyalleşme sürecinde yapılan kültürel aktarımlardır. Dolayısıyla ayrımcılığın ve eşitsizliğin önüne geçilmesinde, sosyalleşme sürecinde etkili olan kurumlara önemli roller düşmektedir. Eğitim kurumu ise bu konuda önemli bir işleve sahiptir. Eğitim sürecinin bir parçası olan okullar, akademik bilgi aktarımını yansırı, çocukların toplumsal yaşama katıldıkları ve bu yaşama dair çeşitli bilgileri öğrendikleri önemli bir kurumdur. Bu süreçte cinsiyet rollerine ilişkin önemli tutum ve davranışlar da edinilmektedir. Bu bakımdan okullarda gerek öğretmenlerin gerekse de ders içeriklerinin çocukların toplumsal cinsiyet rollerini edinmelerinde önemli bir etkisi vardır. Özellikle ortaokulda okutulan Sosyal Bilgiler dersi, toplumsal yaşama ve dolayısıyla kadın ve erkek rollerine ilişkin çeşitli içeriklere sahip bir ders olarak ayrı bir öneme sahiptir. Bu bakımdan, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının sahip oldukları toplumsal cinsiyet algısı büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü öğrenciler için önemli bir rol model olan öğretmenlerin, öğrenciler üzerinde bu konuda olumlu davranış değişikliği yaratabilmeleri, kendilerinin sahip oldukları toplumsal cinsiyet algısı ile doğru orantılıdır. Dolayısıyla henüz üniversite eğitimi gören ve Sosyal Bilgiler öğretmen adayı olan üniversite öğrencilerinin sahip oldukları toplumsal cinsiyet algısı, cinsiyet eşitsizliklerinin ve ayrımcılığının giderilmesi hususunda oldukça önemli bir role sahiptir.

Kadına yönelik ayrımcılık ve eşitsizlik probleminden yola çıkan bu çalışmanın amacı; çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının oluşmasında önemli bir yere sahip olan öğretmenlerin ve özelinde de Sosyal Bilgiler dersi öğretmen adaylarının sahip oldukları toplumsal cinsiyet algısını ölçmektir. Bu amaçla 2019 – 2020 eğitim öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilere, Simge Zeyneloğlu tarafından 2008 yılında geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” ve “Sosyo – Demografik Bilgi Formu” uygulanmıştır. Verilerin analizinde; frekans dağılımları, T testi, ortalama değer ve çapraz tablolama kullanılmıştır.

TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyet, öznel kimlik olarak da adlandırılabilen (Scot, 1986: 1068), bedeninde kadın ya da erkek olarak tanımlanmasına olanak veren anatomik ya da fizyolojik farklılıkları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Giddens, 2008: 505). Biyolojik yapıya bağlı olarak kadın ve erkek arasında birtakım özelliklerde görülen farklılaşmalar cinsiyet farklılaşmaları olarak adlandırılmaktadır. Bu farklılaşma demografik bir kategori olarak değerlendirilebilir. Cinsiyet, ikili bir sınıflamaya karşılık gelirken (Dökmen, 2009: 21, 24), toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş olan yönlerine dikkat çekmektedir (Marshall, 1999: 98). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet kavramının kültürel ve psikolojik yönünü vurgulayan Ann Oakley’e göre cinsiyet, yalnızca biyolojik olarak değerlendirilebilecek bir farklılık değildir. Ortaya çıktığı zemin her ne kadar biyolojik farklılıklara dayansa da cinsiyet, kültürler arasındaki farklılıklarla anlam kazanmaktadır. Nitekim kültür, cinsiyeti şekillendirmede temel belirleyici bir role sahiptir (1972: 159). Dolayısıyla kavram biyolojik farklılıktan çok daha öte toplumsal bir anlam ifade etmektedir.

Biyolojik farklılıklar “kadın” ve “erkek” cinsiyetini meydana getirirken, toplumsal farklılıklar “kadınlık” ve “erkeklik” adı verilen ve toplum tarafından kadına ve erkeğe verilmiş olan statü ve rolleri ifade etmektedir. Buna göre her toplum, kadına ve erkeğe belirli bir değer biçmekte ve onu konumlandırmaktadır. Toplumun kadına ve erkeğe biçtiği bu rollerin temel referans kaynağı biyolojik farklılıklardır. Bu bağlamda, erkekliğin ve kadınlığın toplumsal bir inşası olan toplumsal cinsiyet, aynı zamanda eşitsiz bir bölünmenin de ifadesidir. Toplumda kadının ve erkeğin; yeri, sorumlulukları ve sınırları belirlenmiştir. Bu bağlamda toplum kadın ve erkekten bu sorumlulukları yerine getirmelerini talep eder. Ancak bu konumlandırmada temel sorun, kadının konumunun erkeğe göre düşük olması ve kadının daha çok doğurganlık özelliğinden dolayı özel alan olan ev ve çevresi ile ilişkilendirilirken, erkeğin kamusal alanda yer almasıdır. Bu durum aynı zamanda kadının sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi pek çok haktan mahrum edilmesine veya yeterince yararlanamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet daha çok kadınların yaşadığı eşitsizliğe vurgu yapan bir kavramdır.

Toplum kadını ve erkeği yalnızca doğuştan farklı görmemektedir. Aynı zamanda erkek doğuştan kadından üstün görülmektedir. Akılcılık, bağımsızlık ve liderlik gibi özellikler kültürün değer verdiği en önemli özelliklerdir. Kültüre bağlı olarak bunlar erkekte doğuştan mevcuttur. Kadın ise duyarlılık ve duygusallık gibi zayıf niteliklerle dünyaya gelmiştir. Bu durum kadını edilgen bir konuma sürüklemekte ve kadının benlik saygısının düşük olmasına neden olmaktadır. Kadının toplumun kendisinden beklediği rolleri yerine getirebilmek için sürekli bir çaba harcar hale gelmesi ile birlikte kendisini değersiz görmesi de kaçınılmazdır. Bu süreçte kadının, kendisini erkek ile sürekli olarak kıyaslamak durumunda kalması, kendisine dair değersizlik hissini öğrenmesine yol açmıştır (Sanford ve Donovan, 1999: 15-16). Toplumun kadını ve erkeği bu

konumlandırma biçimi, aralarındaki ayrımı daha da keskinleştirmiş ve yaşam alanlarını birbirinden belirgin bir şekilde ayırarak kadını erkeğe bağımlı hale getirmiştir. Üstelik kadın kendisine ilişkin olumsuz bir tutumu öğrenerek bu ayrıma katkıda bulunmuştur. Kadın, erkeğe güdümlü özel alanın bir nesnesi olarak görülmektedir. Erkeğin kadına nazaran bu ayrıcalıklı konumu, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin temel dayanağını oluşturmaktadır. Erkeği bu ayrıcalıklı konuma yükselten, kadını ise erkekten daha aşağıda bir konuma sürükleyen şey, toplumun sahip olduğu ve tek tek bireylerin zihin sahalarına yansıyan kalıp yargılardır.

Toplumsal alanda kalıp yargıların en güçlü şekilde görüldüğü kategorilerden biri cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılardır. Bu yargılar toplumun kadından ve erkekten sahip olmasını istediği tutum ve davranış biçimlerinin bir toplamıdır. Bu istek aynı zamanda birinin diğerine olan niteliğini belirleyen bir ölçüt olarak görülmektedir (Dökmen, 2009: 32). Öte yandan kalıp yargıların daha çok çevre tarafından önem kazandığında ya da bireyi kadın ve erkek olarak kategorize ettiğimiz zamanlarda ortaya çıktığı görülmektedir (Fine, 2010: 30). Bu kategorize etme eğilimi çoğunlukla erkeğin kadından üstün olduğu düşüncesinin altını çizmektedir. Kadını erkekten daha aşağı bir konumda gören ve bu düşünceye dair geliştirilen kalıp yargılar, aynı zamanda ataerkil sistemin bir parçasıdır.

Ataerkillik kadınların erkekler tarafından sömürüye maruz kaldığı bir sistemdir (Walby, 1991). Nitekim Beauvoir'a göre tarihsel süreçte her alanda somut gücü elinde bulunduran erkekler, kadını kendilerine bağımlı olarak yaşatmak için yasalar ortaya çıkarmışlardır. Böylece kadın ataerkil sistemde her zaman ikinci cins olarak ötekileştirilmiştir (1993: 153). Ataerkillik gücünü fiziksel güçten değil, kurumsal anlamda kontrol edebilme yetisinden almaktadır. Bu sistemde, erkeğin egemenliğine karşı kadının ikincil konumu doğal karşılanması gereken bir durumdur. Ancak doğal olmayan ve sapkın olarak değerlendirilmesi gereken,

kadının egemen ve saldırgan olma çabasıdır. Kadına bu çabanın normal olmadığını ifade eden ise yaygın bir ideolojik güçtür (Slattery, 2010: 141). Kontrol edebilme gücüne sahip olan bu ideolojik sistem, aynı zamanda bireysel ve toplumsal anlamda cinsiyet eşitsizliğini ve ayrımcılığını da ortaya çıkaran gücün kendisidir.

Ataerkil sistemde cinsiyetçilik ya da cinsiyet eşitsizliği; erkek cinsine üstünlük atfeden, maskulin toplumsal cinsiyet rol ve davranışları temelinde ayrımcılık yapan bir inançlar sistemi olarak tanımlanmaktadır. Ataerkil sistemde ayrımcılık, bireylerin gündelik yaşamları içerisinde toplumsal etkileşim biçimlerinde somut bir biçimde kendini göstermektedir. Değerli kaynaklara ulaşmada; siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda alınan kararlarda erkeğe önemli ayrıcalıklar sunmaktadır (Newman, 2013: 198). Dolayısıyla toplumun sahip olduğu kalıp yargılar eşitsizlik ve ayrımcılığın hem nedeni hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ataerkil sistemde yer alan kalıp yargılar gerek medya yolu ile gerekse sosyalleşme süreci ile desteklenmektedir. Kadın ve erkeğe ilişkin nitelendirmelerin ve söylemlerin farklılaşması bunun en açık kanıtıdır. Öte yandan gerek medyada gerek ders kitaplarında ve birçok alanda “tarih” ve “insanlık” gibi önemli kelimeler dahi erkek egemenliğini yansıtmaktadır. Nitekim bu kavramların kullanımın kadınları da içermekte olduğu düşüncesi, varsayım olmaktan öteye gidememektedir (Slattery, 2010: 141). Erkek olmak evrenselliğe ulaşmak; kadın olmak ise evrensellikten nasibini alamamak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kadın aynı zamanda eksik olmaktır. Öyle ki kamusal alana dâhil olan kadının dişiliği evde kalmalıdır. Kadının kamusal alanda edindiği otorite, sorumluluk ve iktidar dahi, eril olarak nitelendirilmektedir (Héritier vd., 2014: 198). Çalışma yaşamında yer alan kadının toplum tarafından erillığe meyilli olarak nitelendirilmesi, ona ayrıca bir değer ve statü kazandırmaktadır.

Nitekim “erkek gibi kadın” tarzı söylemler bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu söylemler kadının da çoğu zaman kabullendiği, kimi zaman hoşuna giden ve güvende olduğunu hissettiren söylemlerdir. Toplum bu gibi kodlarla kadında içten bir kabulleniş duygusu yaratmaktadır.

Toplumsal cinsiyet konusunda yapılan tartışmaların temelinde, ayrımın temelini biyolojik mi yoksa kültürel mi olduğu sorusu yer almaktadır. Pek çok düşünürü göre kadın ve erkek arasından var olan ve toplumsal cinsiyet olarak adlandırılan ayrım, biyolojik farklılıklara dayanmaktadır. Bu nedenle doğal karşılanmalıdır. Buna karşın ayrımın temelini biyolojik unsurun aksine kültürel olduğunu ifade eden yaklaşıma göre ise birey, kadın veya erkek olmayı sosyalleşme sürecinde öğrenmektedir. Kadınlık ve erkekliği belirleyen ise kültürel kodlardır.

Biyolojik Temelli Yaklaşımlar

Biyolojik temelli kuramlara göre; toplumsallaşma sürecinde aktarılan rol ve davranışlar, biyolojik farklılıklara dayanmaktadır. Kadın ve erkek arasında var olan evrensel eşitsizlik ve bunun sürmesini sağlayan faktörler fizyolojik ve doğal faktörler olduğu için de tam anlamıyla eşit bir topluma ulaşmak pratikte mümkün değildir. Çünkü cinsiyet farklılaşmasının temelinde belirleyici olan unsur biyolojik farklılıklar olduğu için erkek ve dişi arasında var olan farklılık da sorunsuz görülmektedir (Pilcher, 2010: 109 - 111). Farklılığın “doğal” olduğunu savunan bu görüşe göre sosyal farklılık, doğrudan biyolojik farklılığın bir yansımasıdır. Erkeklerin fiziksel olarak güçlü olması onlara toplumu organize etme görevini verirken, kadınlar çocuk doğurdıkları için pasif, çocuk bakımıyla ilgili ve bağımlı olma yönünde doğal bir annelik içgüdüğü taşırlar. Bu yüzden, erkeklerin işte, kadınların evde olduğu toplumsal işbölümü, doğal ve toplum açısından verimlidir. Freud’un “anatomi kaderdir” tezinin bir yansıması olan bu

görüŖ, kadının ve erkeğin iyi oldukları alanda uzmanlaştıklarını ifade etmektedir (Slattery, 2010: 342 - 344). Öyle ki kadınların, erkeklerin yapabildikleri her işi yapabileceklerine dair iddiaları, bir saplantıdan öteye gidemeyecektir. Böyle bir saplantı aynı zamanda kadınların, biyolojik sınırlarına dair mantıklı bir yaklaşıma da gözlerini kapamaları anlamına gelmektedir (Fine, 2010: 243). Çünkü bu yaklaşım, toplumsal yaşamda kadının ve erkeğin fiziksel, sosyal ve ruhsal yaşam alanları arasına belli sınırlar koymaktadır. Bu durum kadının hareket alanını da giderek daraltmakta ve toplum içerisinde onu ikincil konuma itmektedir. Böylece kadını kısıtlayan bu süreç, erkin lehine işlemeye ve erkin gücüne hizmet etmeye devam etmektedir.

Biyolojik temelli kuramlara en iyi örnek işlevselci yaklaşımdır. İşlevselci yaklaşım, cinsiyetin toplumsallaşmasının; kız ve erkek çocuklarının “cinsiyet rollerini” ve bu rollere eşlik eden erkek ve diŖi kimliklerini öğrenmeleri neticesinde gerçekleştiğini savunur (Giddens, 2008: 506). Cinsiyet rolleri, bireylerin, grupların ve toplumların sahip olduğu farklı beklentilere dayanmaktadır. Cinsiyet, roller arasındaki etkileşimlerin ürünüdür. Bireylerin, hangi tür davranışların hangi cinsiyet için uygun olduğuna inanıldığına dair ipuçları verir (Blackstone, 2003: 335). İşlevselci yaklaşım da cinsiyet rollerini belirlerken kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarını esas almaktadır.

İşlevselci yaklaşıma göre istikrarlı ve destekleyici aile yapısı, başarılı bir toplumsallaşmanın aracıdır. Bu nedenle aile içinde cinsiyet ayırımına dayalı bir işbölümü olmalıdır. Kadınlar, çocuklara baktıkları, güvenliklerini sağladıkları ve onlara duygusal destek verdikleri dışavurumsal roller üstlenmelidir. Erkekler ise evin geçimini sağlayan araçsal roller üstlenmelidir. Böylece kadının ve erkeğin birbirini tamamladığı biyolojik temelli bir işbölümü ortaya çıkmaktadır (Giddens, 2008:515). Parsons ve Bales’e göre cinsiyet rollerinin farklılaşması, yalnızca aile yapısının temel eksenini oluşturmaz. Bu farklılaşma aynı zamanda toplumsal

yapının da temel itici güçlerinden biridir (1956: 22). Dolayısıyla kadın ve erkek arasında var olan biyolojik farklılıklar ve onun sonucunda ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal düzenin varlığı ve devamı için oldukça önemli bir işleve sahiptir.

İşlevselci yaklaşım ortaya konulduğu dönem olan ve günümüze nazaran kadınların daha çok ev kadını olduğu 1950'li yılların Amerika'sı için faydalı bir analiz olsa da, gerek farklı toplumlardaki cinsiyet rollerindeki farklılaşmaları gerekse de toplumsal değişim süreci ile birlikte farklılaşan kadın ve erkek rollerini açıklamakta tek başına yetersiz kalmaktadır. Bu bakımdan yapısal işlevselci yaklaşımın toplumsal cinsiyete dair açıklamaları farklı bakış açılarından desteklenmeye muhtaç görünmektedir.

Kültürel İnşa Kuramları

Giddens'a göre bireylerin doğuştan getirdikleri bir eğilime göre hareket ettiğini savunan biyolojik kuramlar, bireylerin tutum ve davranışlarında belirleyici bir unsur olan toplumsal etkileşimin rolünü hafife almaktadır (2008: 506). Cinsiyet rollerinin biyolojik değil, kültürel olarak belirlendiğini ve sosyal olarak inşa edildiğini savunan görüşe göre ise; insan davranışı büyük ölçüde, çocuğun içerisinde yetiştiği toplumsal ve kültürel çevrenin bir yansımasıdır (Slattery, 2010: 342).

Bir yandan cinsler arasındaki ilişki biçimlerini düzenleyerek diğer yandan ise bu ilişkilerin çeşitli şekillerde örgütlenme biçimlerini belirleyen toplumsal cinsiyet (Scott, 2007: 5-9), birtakım delillerden yola çıkarak kadın ve erkeği toplumsal bir inşa olarak tanımlamaktadır (Touraine, 2007: 86). Bu bağlamda toplumsal cinsiyetin hem kadın hem de erkek için uygun rollerin varlığı konusundaki inançlarımızdan ziyade, sosyal ve tarihi bağlamda üretilmiş olduğuna dair bir

kanı mevcuttur (Baber and Tucker, 2006). Kadınlar ile erkeklerin ayrı bir tarihi olduğu gerçeği, bu düşünceyi desteklemektedir (Scott, 2007: 7). Nitekim toplumsal cinsiyeti yalnızca toplum tarafından cinslere verilmiş gündelik roller olarak değerlendirmek, kavrama toplumsal alanda dar bir çerçeve çizmek ve kadınlık ile erkeklik rollerini tarihi bağlamından koparmak ile eş anlamlıdır. Kültürün toplumsal hafıza olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, tarihi bağlamda bir değerlendirme yapmak, aynı zamanda kültürel inşa sürecinin bir sağlamasını yapmak anlamına gelmektedir.

Toplumsal cinsiyeti kültürel inşa süreci bağlamında açıklayan kuramlar; kadınların birçok alanda tahakküm altına alınmasının nedeni olarak kadının doğurganlığa sahip oluşu ve erkeğin fiziksel olarak daha güçlü oluşu gibi biyolojik temelli açıklamaları reddeder. Çünkü bu yaklaşıma göre toplumsal cinsiyet, cinsiyeti olan bir bedene zorla kabul ettirilmiş toplumsal bir kategoridir. O halde cinsler arasındaki toplumsal ilişkileri düzenlemek için kullanılan toplumsal cinsiyet, kadının ve erkeğin öznel kimliğinin sadece toplumsal kökenlerini belirgin kılmanın bir yolu olarak görülmelidir (Scott, 2007: 11). Bazı yazarlara göre biyoloji, temel bir insan doğası üzerine inşa edilebilecek bir alt tabaka olarak değerlendirilemez. Onlara göre biyolojinin, bütünüyle sosyal olmayan bir yanını ortaya çıkarmak mümkün değildir. Çünkü kadının kültürel benliği, kişiliğini tamamen inşa edecek kadar derinlere nüfuz etmiştir. Buna göre biyolojik olgular da anlamlarını yalnızca kültürden almaktadır (Hekman, 2016: 236). Bu düşünceler ise en iyi ifadesini feminist yaklaşımda bulmuştur. Kadının ve erkeğin kaderinin değişmez ve evrensel olduğu fikrini savunan biyolojik temelli yaklaşımlara karşı bir duruş olarak ortaya çıkan feminist kuram, aynı zamanda ataerkil sistemin en önemli eleştirisidir.

Feminizm, 18. yüzyılda cinsler arasındaki birtakım eşitsizlikleri kadın haklarının genişletilmesi ile sağlamaya çalışan toplumsal bir hareket olarak ortaya

çıkıştır. Bu yıllarda kadınların birtakım haklar elde etmeye başlaması ile devam eden bu hareket, 1969'dan itibaren ikinci feminizm dalgasının ortaya çıkışı ile birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan feminist kuramlar; ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri gibi eşitsizlik üreten kavramlar üzerinde yoğunlaşmışlardır (Marshall, 1999: 240). Özellikle ataerkilliği ortadan kaldırarak toplumsal cinsiyet gibi sosyal bölünmelerin doğal olmadığını, aksine kadınlar üzerindeki baskıyı sürdürülebilmek amacıyla erkekler tarafından kültürel olarak yaratıldığını göstererek, kadınları sosyal, politik ve ideolojik açıdan özgürleştirmeyi amaçlayan toplumsal bir hareket olarak ortaya çıkmaktadır (Slattery, 2010: 137). Kadınların toplumda bireye güç kazandıran konumlar içerisinde alt düzeyde temsil edildiklerini ileri süren (Demirbilek, 2007: 13) bu hareketin amacı, ataerkilliğin kadınlar üzerinde doğrudan bir tahakküm sistemi olduğunu ortaya koymaktır (Walby, 1991: 3). Nitekim özellikle köktenci feministlere göre ataerkillik kadın üzerindeki maddi tahakkümün bir aracı ve bu tahakkümü sürdüren bir ideoloji iken aynı zamanda bu tahakkümün ilk nedeni haline gelmektedir (Pelizzon, 2009: 20). Böylece kadını ikinci sınıf vatandaş konumuna iten de yine ataerkil sistemin kendisi olmaktadır.

Feministlere göre ataerkil toplumlarda kadının yaşadığı cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal yapının bütün kurumlarında ve gündelik yaşamın birçok alanında farklı biçimlerde kendini göstermektedir. Toplumsal yaşamda cinsiyetler arasında ilk olarak ailede karşımıza çıkan ve kimi zaman da sorgulanmadan kabullenilen ayrımcılık; ırk, renk, cinsiyet, din ve siyaset temelinde yapılan ayrımcılık biçimleri ile de paralellik göstermektedir. Nitekim karşı taraf için dışlanma, tercihi geçersiz kılma, sosyal köken, istihdam veya meslekte fırsat ve muamele eşitsizliği gibi ayrımcılığa zemin oluşturacak öğeler bu duruma örnek oluşturmaktadır (Busse and Spielmann, 2003: 39). Kimi yazarlara göre feminist yaklaşım bu bağlamda; sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet merkezli üçlü ilişkiye

büyük önem vermektedir. Feminist yaklaşıma göre sınıf ve ırk farklılığının yanı sıra cinsiyet farklılığı da bireysel ve toplumsal yaşamda farklılıklar yaratmaktadır. Dolayısıyla ezilenlerin ve geride kalanların tarihinde sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyet belirleyicidir (Şentürk, 2019: 66). Ancak Touraine'in savına göre; dünyanın yeniden oluşumunda egemen eyleyenlerin değil egemenlik altında bulunanların rol oynadığı düşünüldüğünde, yeniden oluşturulmuş bir yaşam modelini de daha fazlasıyla kadınların hazırlayabilmiş olmaları aşikârdır. Bu bağlamda kadınlar, yalnızca eşitsizlikleri yıkarak kendi haklarını almaya çalışmamışlardır. Kadının kendi üzerine düşünmesi ve bu düzlemde fikirler geliştirmesi aynı zamanda diğer toplumsal davranış alanlarına da temel teşkil etmiştir. Nitekim günümüz düşünceleri de modern dünyayı tanımlarken kadınların (ezilen eyleyen olarak) kendi üzerlerinde düşünerek yaptıklarını ve söylediklerini temel almıştır (2002: 247 - 278). Bu bağlamda, daha fazla kültürel inşa düşüncesine ağırlık veren feminist yaklaşımların ezilen (eyleyen) olarak kadınların yaşadıkları sorunlara ve bu sorunların çözüm yollarına dair katkıları tartışılmazdır. Ancak feminizm gibi kültürel inşacı yaklaşımların da, biyoloji temelli yaklaşımlar gibi tek yönlü açıklamaları toplumsal cinsiyet kavramı üzerinde uzlaşmaz bir tablonun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyetin kültürel bir inşa olduğunu savunan feminist yaklaşımların, inşa süreci ile ilgili açıklamalar noktasında biyolojik temelli yaklaşımın düştüğü çıkmaza saplandığı ifade edilebilir. Toplumsal cinsiyetin inşasının nerede ve ne zaman oluştuğu ve bu inşaya ilişkin evrensel bir cinsel farklılık ekseninin farklılıkları ürettiğine dair birtakım sorular, feminist yaklaşımların temel tartışma alanını oluşturmaktadır. Öte yandan toplumsal cinsiyetin kültürel bir inşa olduğunu ileri süren bütün değerlendirmeler, kadın ve erkek bedenlerini amansız bir kültürel yasanın edilgen alıcıları olarak kavramaktadır. Ancak toplumsal cinsiyeti inşa eden kültürün bir yasa ya da yasalar dizisi olarak

kavranması da sorun teşkil etmektedir. Nitekim “biyoloji kaderdir” yargısı bu şekilde “kültür kaderdir” yargısına dönüşmektedir (Butler, 2008: 53). Bu durumda toplumsal cinsiyete ilişkin biyoloji temelli açıklamaların tek yönlü açıklamaların içerisine düştüğü yanılığının, kültürel inşa temelli yaklaşımları için de geçerli olduğu öne sürülebilir.

Cinsiyet eşitsizliğine ve ayrımcılığına ilişkin kalıp yargıların, biyolojik faktörün verilerini kullanarak kadını konumlandığı yer ikinci sınıf vatandaş statüsüdür. Nitekim toplumda kadının doğurganlık, emzirme gibi biyolojik özellikleri, kültürel inşa sürecine rehberlik rolünü üstlenmektedir. Başka bir ifade ile ataerkil sistemin kadını ikincil konuma iten kalıp yargılarının da referans kaynağı, kadının biyolojik zorunlulukları ve sınırlılıklarıdır. Ancak yine de biyolojik unsur, kültürel inşa sürecinin olmazsa olmazı değildir. Ataerkil sistemi bu eşitsiz boyuta taşıyan temel aktör ise çoğunlukla erk olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu sistemin devamlılığından nemalanan; siyasi, ekonomik ve sosyal kaynakların paylaşımından pay alan, bu nedenle sistemin devamlılığını isteyen bir erk unsurunun varlığı söz konusudur.

Toplumsal alanda kadının ve erkeğin bu eşitsiz konumlanma biçimi, kadını birçok haktan da mahrum bırakmaktadır. Kadın hareketi ve feminizm, kadınların birtakım haklarını ve özsayıgılarını geliştirmede önemli bir başarı sağlamıştır. Bu yaklaşım kadının yaşam amacının yalnızca annelik ve ev kadınlığı olmadığı aynı zamanda kendi yaşamı ile ilgili birtakım hakların da sahibi olduğu konusunda farkındalık sağlamıştır. Eğitim hakkı bu alanların başında gelmektedir. Bu konuda yapılan sosyolojik çalışmalar eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması konusunun vurgulanmasına ve bu konu üzerine dikkat çekilmesine neden olmuştur. Bu çabaların süreç içerisinde değişimin yaşanmasına neden olduğu görülmüştür. Nitekim çalışmalar “aşk, evlilik, koca, çocuk, iş ve kariyer” sıralamasının zamanla “iş, kariyer ve kendi ayakları üzerinde durmak” şeklinde değiştiğini ortaya

çıkarmıştır (Mitsos and Browne, 2010: 428). Toplumsal cinsiyet algısına dair bu değişimde, okullarda verilen eğitim önemli bir paya sahiptir. Özellikle ilkokul ve ortaokul döneminde, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarının şekillendiği ve bu doğrultuda cinsiyet gruplarının belirginleştiği görülmektedir. İlkokul 3. sınıftan itibaren 9-14 yaş aralığındaki çocukların zihinsel ve fiziksel gelişim süreçleri hızlanarak devam etmektedir. Bireylerin gelecekteki yaşantısını şekillendiren bu süreç, Sosyal Bilgiler dersinin verildiği kritik döneme denk gelmektedir. Bu dönemde verilen Sosyal Bilgiler dersi, toplumsal yaşama ve cinsiyet kalıplarına dair oldukça önemli bir içeriğe sahiptir. Bu yaş aralığındaki bireylere verilen Sosyal Bilgiler eğitimi, aynı zamanda olumlu bir toplumsal cinsiyet algısının oluşmasına da büyük katkı sağlayacaktır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın amaçları incelendiğinde toplumsal yaşama uyum sağlayan, empati yeteneği gelişmiş, hem ulusal hem de küresel değerlere sahip yurttaş yetiştirme gayesinde olduğu görülmektedir. Bu gaye doğrultusunda yetiştirilen bireylerden, her bireyin biricik olduğu, bireysel ve biyolojik farklılıkların birer zenginlik olduğu anlayışını benimsemesi beklenmektedir. Biyolojik farklılığın bir göstergesi olan cinsiyet, toplumsal yaşamda saygı duyulması ve ayrımcılığa yol açmaması gereken farklılardan biridir. Mevcut programda cinsiyet ayrımcılığına yönelik kalıp yargı ve önyargıları fark etme ile empati gibi becerilerin yanı sıra; saygı, eşitlik ve duyarlılık gibi değerler yer almaktadır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar, değer ve beceriler incelendiğinde cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkan, kadın-erkek eşitliğini savunan içeriğe yer verildiği görülmektedir. Özellikle 6. sınıfın "Etkin Vatandaşlık" ünitesinde yer alan "Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder" ve "Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu; kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde

durulması gerekliliği” kazanımları toplumsal cinsiyet konusunun işlenişine dair önemli bilgiler vermektedir (MEB, 2018: 22).

Sosyal Bilgiler dersinin içeriği kadar, bu dersi verecek olan öğretmenlerin de toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları son derece önemlidir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi verecek olan öğretmen adaylarının, sağlıklı bir cinsiyet algısına sahip olup olmadıklarının analiz edilmesi önem taşımaktadır. Nitekim bu eğitimi verecek olan ve sağlıklı bir cinsiyet algısına sahip olmayan öğretmenlerin tutum ve davranışlarının da öğrencilerin cinsiyet algısını olumsuz yönde etkileyebileceği bilinmelidir.

Öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin kavramların anlamı ve günlük yaşamdaki önemi konusunda farkındalıklarının artması önemlidir. Toplumsal cinsiyet kavramı konusunda farkındalığı artan öğretmenin, kendi tutum ve davranışlarını daha gerçekçi bir gözle değerlendirerek sınıf ve okul ortamında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten söz ve davranışlardan kaçınacağı düşünülmektedir (Ünal vd., 2017:229). Nitekim toplumsal cinsiyet eğitiminde etkili olabilmek için eğitimciler, öncelikli olarak kız ve erkek çocukları ile etkileşimlerinde kendi cinsiyet kalıp yargılarını tanımalıdır. Bu etkileşim esnasında özellikle kullandıkları dilin ve öğretim yöntemlerinin de toplumsal cinsiyet kalıp yargısı taşıyıp taşımadığı konusunda farkındalığa sahip olmalıdır (Flowers, 2009:240). Bu bakımdan çalışma, öğretmen adaylarının henüz üniversite eğitimleri esnasında, mevcut toplumsal cinsiyet algılarının ölçülmesi, değerlendirilmesi ve önerilerin yapılması açısından önemli bir yere sahiptir.

YÖNTEM

Nicel araştırma özelliği taşıyan ve tarama modeline uygun olarak tasarlanan bu çalışmada veri toplama tekniklerinden anket yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın evreni İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı'nda öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. 2019 - 2020 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı'nda öğrenim görmekte olan öğrenci sayısı 205'dir. Araştırma, uygulama anında mevcut olan evrenin tamamına uygulanmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği, üniversite öğrenimi gören öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla 2008 yılında Zeyneloğlu tarafından geliştirilmiştir. Toplam 38 maddeden oluşan Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği 0-5 arası puanlanmaktadır. Ölçek, öğrenciler toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum cümlelerine; tamamen katılıyorsa "5" puan, katılıyorsa "4" puan, kararsızsa "3" puan, katılmıyorsa "2" puan, kesinlikle katılmıyorsa "1" puan alacak şekilde puanlandırılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum cümleleri ise; yukarıda belirtilen puanlamanın tam tersi olarak, öğrenciler tamamen katılıyorsa "1" puan, katılıyorsa "2" puan, kararsızsa "3" puan, katılmıyorsa "4" puan, kesinlikle katılmıyorsa "5" puan alacak şekilde puanlandırılmıştır. Bu puanlama şekli ile ölçekten alınabilecek en yüksek puan 190; en düşük puan ise, 38 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan en yüksek değer öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu, en düşük değer ise öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı 38 madde için "0.92" olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek maddelerinin birbiriyle yüksek iç tutarlılığa ve yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Zeyneloğlu & Terzioğlu, 2011). Araştırmada verilerin analizinde; frekans dağılımları, T testi, ortalama

değer ve çapraz tablolama kullanılarak, değişkenlerle örneklemin toplumsal cinsiyet tutumları arasında ilişki olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %65,1'i kız, %34,9'u erkektir. %65.1 ile en fazla 20-22 yaş arasında katılımcı mevcuttur. Anne öğrenim durumunda %38.6 ile en fazla ilkokul, baba öğrenim durumunda ise %37,6 ile lise ve üstü öğrenim durumu gözlenmektedir. Katılımcıların yaşamlarının büyük kısmını geçirdikleri yerleşim yeri oranlarında ise nispeten homojen bir dağılım mevcuttur.

Tablo 1:Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişkenler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	66	34.9
	Kız	123	65.1
Yaş	17-19 Yaş	35	18.5
	20-22 Yaş	123	65.1
	23 yaş ve üzeri	31	16.4
Sınıf	1.Sınıf	46	24.3
	2.Sınıf	53	28.0
	3.Sınıf	46	24.3
	4.sınıf	44	23.3
Anne Öğrenim Durumu	Okuryazar değil	31	16.4
	Sadece okuryazar	16	8.5
	İlkokul	73	38.6
	Ortaokul	37	19.6
	Lise ve üstü	32	16.9
Baba Öğrenim Durumu	Okuryazar değil	7	3.7
	Sadece okuryazar	9	4.8
	İlkokul	58	30.7
	Ortaokul	44	23.3
	Lise ve üstü	71	37.6
Yaşamının büyük kısmını geçirdiği yerleşim yeri	Köy-Mezra	30	15.9
	Kasaba	48	25.4
	İlçe	51	27.0
	Şehir	60	31.7

Tablo2 : T-testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	Mean	Std. Sapma	t	p
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Erkek	67	33,49	6,29	-3,635	,017
	Kız	124	36,43	4,74	-3,348	
Kadın Cinsiyet Rolü	Erkek	67	24,43	3,71	1,906	,825
	Kız	124	23,39	3,51	1,875	
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Erkek	67	16,37	5,04	4,174	,000
	Kız	124	13,89	3,14	3,654	
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Erkek	67	24,29	5,57	9,079	,960
	Kız	124	16,67	5,51	9,047	
Erkek Cinsiyet Rolü	Erkek	67	12,71	4,43	3,979	,878
	Kız	124	10,14	4,16	3,907	

T testi sonuçlarına göre erkek ve kız öğrenciler arasında eşitlikçi cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolü boyutlarında istatistiksel bakımdan anlamlı bir sonuca rastlanmıştır.

Tablo 3: Alt Boyutlara Göre Ortalama Düzey Değerlendirmesi

Boyut	\bar{X}	Düzey
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	4,42	Tamamen Katılıyorum
Kadın Cinsiyet Rolü	2,96	Orta Düzeyde Katılıyorum
Evlilikte Cinsiyet Rolü	1,84	Katılmıyorum
Geleneksel Cinsiyet Rolü	2,41	Katılmıyorum
Erkek Cinsiyet Rolü	1,84	Katılmıyorum
Genel Toplam	2,69	Orta Düzeyde Katılıyorum

Ölçekte düzeyler şu şekilde puanlanmıştır: Kesinlikle Katılmıyorum (1.00-1.79), Katılmıyorum (1.80-2.59), Orta Düzeyde Katılıyorum (2.60-3.39), Katılıyorum (3.40-4.19), Tamamen Katılıyorum (4.20-5.00). Buna göre ölçeğin ortalama puanı 2.69'dur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısının T testi sonuçlarına göre erkek ve kız öğrenciler arasında eşitlikçi cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolü boyutlarında anlamlı bir sonuca rastlanmıştır. Ancak bu anlamlı sonucun hangi boyutta olduğunu ve diğer boyutlarda var olan durumu ortaya koyabilmek amacı ile cinsiyet değişkenine bağlı olarak çapraz tabloların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu bakımdan cinsiyet değişkenine göre ölçekte ortaya konan boyutların ilişkisi şu şekilde ortaya çıkmaktadır;

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü

Tablo 4: Eşitlikçi Cinsiyet Rolü

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir	1,6%	3,0%	3,3%	4,5%	1,6%	0,0%	7,3%	18,2%	86,2%	72,7%
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır	5,7%	6,1%	1,6%	10,6%	2,4%	16,7%	17,9%	28,8%	72,4%	37,9%
12. Ailenin maddi olanaklarında kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır	1,6%	6,1%	3,3%	1,5%	0,8%	6,1%	13,0%	18,2%	79,7%	68,2%
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.	4,9%	7,6%	3,3%	6,1%	4,1%	7,6%	14,6%	18,2%	72,4%	59,1%
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir	5,7%	3,0%	4,9%	9,1%	4,9%	12,1%	31,7%	42,4%	52,8%	33,3%
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.	1,6%	4,5%	0,8%	1,5%	1,6%	3,0%	10,6%	21,2%	82,9%	68,2%
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.	4,9%	13,6%	0,8%	4,5%	4,9%	13,6%	14,6%	19,7%	72,4%	48,5%
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklarıtanmalıdır.	2,4%	4,5%	0,8%	4,5%	2,4%	6,1%	13,8%	22,7%	80,5%	62,1%

Toplumsal alanda kültürün inşa ettiği kadınlık ve erkeklik rollerinin farklılaşması, birtakım eşitsizlik biçimlerini de beraberinde getirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde ataerkil ideolojinin temel dinamiği haline gelen eşitsizliklerin, haklar ve mahrumiyetler noktasında kadını konumlandığı yer ise her zaman ikinci sınıf vatandaş statüsü olmuştur. Erkeğin lehine işleyen bu sürecin, günümüz modern toplumlarının da temel sorunlarından biri olduğu görülmektedir. Bu eşitsizlik biçimlerini aşmanın en etkili yolu ise doğru bir eğitim sürecinin gerçekleştirilmesinden geçmektedir. Bu anlamda üniversite eğitimi ve yaşantısının, bireylerin toplumsal cinsiyete ilişkin değer algılarının farklılaşmasında önemli bir etkiye sahip olduğu aşikârdır. Sosyal Bilgiler eğitiminde doğru bir cinsiyet algısının oluşmasında önemli bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle örneklemin aldığı sosyal bilgiler eğitimi ile birlikte ataerkil ideolojinin eşitsiz ve cinsiyetçi kalıp yargılarından da önemli oranda kurtulması beklenmektedir. Nitekim elde edilen veriler değerlendirildiğinde örneklemin büyük oranda eşitlikçi bir eğiliminin olduğu görülmektedir. Ancak tüm bunlara karşın cinsiyetçi tutumun belirgin oranda geçerliliğini koruduğu da gözlenmektedir. Bu bağlamda en anlamlı sonuç cinsiyet değişkenine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Tablo: 4’de eşitlikçi cinsiyet rollerini ölçmeyi amaçlayan ifadeler verilen cevaplar değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin daha fazla oranda eşitlikçi cinsiyet tutumuna sahip olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar aynı zamanda ayrımcı uygulamalara maruz kalan kadının hak ve eşitlik arzusu olarak da değerlendirilebilir. Kız öğrencilerin, “kesinlikle katılmıyorum” ve “tamamen katılıyorum” oranlarının yüksek oluşu bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Nitekim kız öğrenciler erkek öğrencilere nazaran daha net bir eşitlikçi tutuma sahiptir.

Ataerkil toplumsal düzen içerisinde, üretim araçlarının kontrolünün erkeklerin tekelinde olması, kadınların daha fazla ev içi sürece maruz bırakılmasına yol

açmıştır. Bu nedenle erkeğin statü alanı sosyal, ekonomik ve ideolojik alan ile genişlerken kadının statüsü daha çok ev ve ev ile ilgili işler olarak belirlenmiştir (Can, 2018: 37). Kadın ile erkek arasında faaliyet alanlarına ilişkin sınırların belirgin biçimde çizilmiş olması, kadının erkeğe oranla daha fazla eşitlikçi söylemler içerisinde olmasına yol açmıştır. Bu varsayımın Tablo:4’de de doğrulandığı gözlenmektedir.

Geleneksel toplumlarda, erkek çocuklara verilen değer ve önemin kız çocuklarına verilen değerden fazla olması, erkek çocukların her türlü olanaktan daha fazla yararlanmalarına ve öncelikli olmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla eğitim, sağlık ve sosyo – kültürel haklar gibi konularda da erkekler kızlardan daha öncelikli konumlandırılmaktadır. Özellikle maddi alanda miras paylaşımı veya boşanma durumlarında kadınlara yönelik eşitsiz ve ayrımcı tutumlara rastlanabilmektedir. Bu düşüncenin temelinde gelenekçi toplumsal cinsiyet rolleri yer almaktadır. Çünkü evi geçindirmesi gerekenin erkek olduğu düşüncesi, kadın çalışsa da emeğinin göz ardı edilmesine ya da önemsenmemesine yol açmaktadır. Bu nedenle miras ya da evlilikte edinilen mallarda erkeğin kontrolü ve önceliği söz konusu olduğunda, kadın ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Araştırma sonuçlarına göre de erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bu konuda daha az eşitlikçi olduğu görülmektedir. Bir diğer farklılık da “dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir” sorusunda ortaya çıkmaktadır. Kız öğrencilerin %52,8’i bu yargıya “kesinlikle katılıyorum”, %31,7’si ise “katılıyorum” cevabını verirken, erkek öğrencilerin %33,3’ü “kesinlikle katılıyorum”, %42,4’ü ise “katılıyorum” cevabını vermiştir. Kadının bir erkek olmadan yalnız başına yaşayabilmesi ülkemizde hoş karşılanmayan ve arzu edilmeyen bir durumdur. Nitekim geleneksel toplumlarda ahlâk anlayışının daha çok kadının namusu üzerinden anlam kazandığı düşünüldüğünde elde edilen verilerin bu varsayımı desteklediği gözlenmiştir. Araştırmada toplumsal

cinsiyet rollerinin eşitliğine ilişkin elde edilen bu sonuçların birçok araştırma sonucu ile (Daşlı, 2019; Elgöl, 2017; Vefikuluçay, 2007; Yılmaz, 2009; Önder, 2013) de örtüştüğü gözlenmiştir.

Kadın Cinsiyet Rolü

Kadın, yeniden üretim sürecinde temel belirleyici olarak algılandığı soy ideolojisinde “yaratıcı” tohumu saklayan ve onu besleyen bir konumdadır. Bu değerli yükün taşıyıcısı olması ve namusun kadın bedeni üzerinden tanımlanması dolayısıyla kadınlık, sıkı bir korunma ve kontrol duvarı ile çevrilmiştir. Bu nedenle ataerkil toplumlarda namus kavramı, çoğunlukla kadının cinselliği ile bağdaştırılmakta ve kadın üzerinden temsil edilmektedir. Erkek için değerlendirildiğinde ise kadının kontrol altında tutulması, kendi namusunun belirlenmesinde oldukça büyük bir öneme sahiptir. Namus bağlamında değerlendirilen davranışların geniş bir çerçevede ve bir o kadar muğlâk olması, kadının özgürlüğünü daraltmaktadır (Ökten, 2009: 307). Toplum, cinsiyet rolleri gereği erkeğe kadını sahiplenici, koruyucu ve denetleyici roller biçerken, kadını ise tehlikelere açık ve korunmaya muhtaç olarak nitelirmektedir. Başka bir deyişle kadının mahremiyeti erkeğin tekelindedir. Bu yüzden erkeğin temel görevi kadını korumak, kollamak ve denetlemektir. Araştırmada elde edilen verilere göre cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda erkek öğrencilerin, kız öğrencilere nazaran daha az eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları, kadının cinsel kimliğinin söz konusu olduğu yargılarda da korumacı bir tutum izledikleri görülmektedir. Nitekim Tablo: 5’de “genç bir kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü babanın söylemesi”, “bir kadının cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşaması” ve “erkeğin evleneceği kadının bakire olması” gerektiği gibi yargılara “kesinlikle katılmıyorum” cevabını veren örneklem içerisinde kız öğrencilerin oranının erkek öğrencilerin oranına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan Tablo: 6’da “kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir”

ifadesine kız öğrencilerin katılmama oranının, erkek öğrencilere oranla daha yüksek oluşu da bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Kadın dünyaya geldiği ilk andan itibaren bir köle gibi efendilik tahtında bulunan eril gücün hizmetinde çalışmakta ve kendini gerçekleştirmeye çabalamaktadır. Kadının sarf ettiği bu çaba özbiçinç olma yolundaki adımlardır. Erkeğin özbiçinç olma çabası ise ancak kadına hükmetme yolu ile gerçekleşmektedir. Kadın nesnelere dönüştürmekle yükümlüdür. Gündelik yaşamında çocuk bakımı da bu dönüştürmeye dâhildir. Bu anlamda çocuk da nesnel bir nitelik kazanmaktadır. Bu durumun kadının maduniyetinin doğası gereği olduğu ifade edilebilir (Civelek, 2019: 99). Çünkü gündelik yaşamının bir parçası olan çocuk yetiştirmek, aynı zamanda kadının doğasının bir gereği ve erkeğin tahakküm etme gücünün de bir aracıdır. Nitekim “kadının temel görevinin annelik olduğu” ifadesine erkek öğrencilerin tamamen katılma oranının kız öğrencilere göre daha yüksek oluşu bu düşünceyi desteklemektedir.

Tablo 5: Kadın Cinsiyet Rolü

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.	4,9%	12,1%	15,4%	13,6%	11,4%	22,7%	31,7%	31,8%	36,6%	18,2%
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.	60,2%	40,9%	20,3%	25,8%	7,3%	21,2%	7,3%	7,6%	3,3%	4,5%
16. Kadının temel görevi anneliktir.	39,8%	21,2%	30,1%	24,2%	8,1%	15,2%	14,6%	16,7%	7,3%	22,7%
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermemelidir.	8,9%	21,2%	8,9%	21,2%	35,0%	36,4%	32,5%	9,1%	13,0%	10,6%
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.	2,4%	19,7%	10,6%	16,7%	11,4%	15,2%	22,8%	21,2%	52,8%	27,3%
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşmalıdır.	9,8%	3,0%	5,7%	6,1%	8,9%	16,7%	28,5%	25,8%	45,5%	48,5%
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.	29,3%	9,1%	22,8%	7,6%	13,0%	19,7%	17,1%	24,2%	15,4%	36,4%
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene	63,4%	30,3%	20,3%	33,3%	8,9%	16,7%	3,3%	7,6%	4,1%	12,1%

olmalıdır.										
------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Evlilikte Cinsiyet Rolü

Tablo 6: Evlilikte Cinsiyet Rolü

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.	74,8 %	37,9 %	19,5 %	47,0 %	3,3 %	6,1 %	1,6 %	3,0 %	0,8 %	6,1 %
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.	82,1 %	68,2 %	9,8 %	16,7 %	1,6 %	6,1 %	3,3 %	6,1 %	2,4 %	3,0 %
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.	74,0 %	40,9 %	14,6 %	28,8 %	2,4 %	21,2 %	4,1 %	4,5 %	3,3 %	3,0 %
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.	58,5 %	39,4 %	27,6 %	28,8 %	7,3 %	10,6 %	2,4 %	9,1 %	3,3 %	12,1 %
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.	91,1 %	77,3 %	5,7 %	10,6 %	1,6 %	1,5 %	0,8 %	4,5 %	0,0 %	6,1 %
15. Kadının çocuğu olmayorsa erkek tekrar evlenmelidir.	86,2 %	68,2 %	7,3 %	15,2 %	3,3 %	4,5 %	2,4 %	6,1 %	0,8 %	6,1 %
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.	5,7 %	15,2 %	1,6 %	7,6 %	4,9 %	16,7 %	23,6 %	18,2 %	61,1 %	40,9 %
36. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.	74,0 %	56,1 %	17,1 %	24,2 %	4,1 %	12,1 %	2,4 %	3,0 %	1,6 %	3,0 %

Modernizm, geleneksel değerleri dönüştürerek kendi değerlerini üretmiştir. Eşitlik ve bireysel özgürlüklere karşı hoşgörü ise modernizmin değerleri arasındadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet eşitliği, geleneksel toplumlarda kabul gören bir değer değildir. Öte yandan modernizmin sahip olduğu değerlere paralel olarak yeniden yapılandırılan üniversitelerde, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yüksek oranda kabul görmesi kaçınılmazdır. Nitekim Tablo:6' da evlilikte cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar değerlendirildiğinde, kız ve erkek öğrencilerin büyük oranda eşitlikçi bir yaklaşıma sahip olmalarına karşılık; erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha geleneksel bir tutum sergiledikleri gözlenmektedir. Özellikle erkek çocuk

doğuran kadının değerinin artması, evde erkeğin sözünün geçmesi ve erkeğin karısını aldatması gibi konularda kız öğrencilerin daha eşitlikçi oldukları gözlenmektedir. Araştırmada elde edilen bu veriler, Öngen (2013) ve Vefikuluçay (2009)'ın bu konuda yaptığı araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Geleneksel Cinsiyet Rolü

Sanayileşme ile başlayan kadının iş yaşamına katılma süreci, bilgi toplumunun ortaya çıkışı ile birlikte büyük bir ivme kazanmıştır. Böylece kadının istihdama yoğun bir şekilde katılması ile birlikte çift hane modeline geçilmiştir. Bu durum hem ev içerisinde kadının daha fazla söz sahibi olmasını hem de sosyal yaşamda bir arada var olma durumunu güçlendirmiştir. Öte yandan kadının eğitim alanında da belirgin bir şekilde var olması, ona bilgi ve becerilerini ortaya çıkarma imkânı tanımıştır (Karabıyık, 2012: 240). Kadının bilgi ve becerilerini geliştirmesindeki en önemli avantajı ise eğitimidir. Toplumsal yaşamda giderek artan işbölümü ve beraberinde getirdiği mesleki farklılaşmalar ile birlikte, kadının eğitim kademelerindeki etkinliği de artmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç gerek aile içerisinde gerekse toplumsal yaşamda kadına dair birtakım hakları beraberinde getirirse de, geleneksel algının etkisini yitirmediği görülmektedir. Cinsler arasında kamusal ve özel alan bağlamında görülen mekânsal ayrışmaların ve özellikle haklar ve sorumluluklar dağılımında yaşanan eşitsizliklerin görülmesi bu durumun göstergesidir. Buna paralel olarak toplum, cinslere farklı cinsiyet rolleri biçmekte ve bu rollere uygun davranmalarını istemektedir. Nitekim araştırmaya katılan öğrencilerin önemli bir bölümünün de bu rolleri içselleştirdiği gözlenmektedir. Özellikle evin geçimini erkeğin sağlaması gerektiği sorusuna erkek öğrencilerin yüksek oranda (%48,5) “tamamen katılıyorum” cevabını vermesi, toplumun vermiş olduğu cinsiyet rollerini kabullendiklerinin bir göstergesidir. Örneklemin üniversite eğitimi ve özelde farklılıklara saygı, eşitlik ve empati gibi değerlere vurgu yapan Sosyal

Bilgiler eğitimini almasının da geleneksel algıyı büyük oranda değiştirmedığı gözlenmektedir. Bu verilerin Tablo:8’de elde edilen verilerle de örtüştüğü görülmektedir.

Tablo 7: Geleneksel Cinsiyet Rolü

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.	41,5 %	27,3%	26,0%	28,8 %	20,3 %	10,6 %	9,8%	19,9%	1,6 %	13,6%
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.	81,3 %	43,9 %	13,0 %	24,2 %	3,3 %	13,6 %	1,6 %	15,2 %	0,8 %	3,0%
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.	25,2 %	12,1 %	26,8 %	16,7 %	15,4 %	22,7 %	23,6 %	30,3 %	7,3 %	18,2%
17. Evin reisi erkektir.	55,3 %	16,7 %	22,8 %	19,7 %	7,3 %	21,2 %	13,8 %	18,2 %	0,0 %	24,2%
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.	46,3 %	27,3 %	31,7 %	19,7 %	10,6 %	24,2 %	10,6 %	16,7 %	0,8 %	12,1%
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.	20,3 %	4,5 %	26,8 %	9,1 %	12,2 %	7,6 %	25,2 %	28,8 %	15,4 %	48,5%
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.	51,2 %	16,7 %	25,2 %	21,2 %	12,2 %	18,2 %	7,3 %	16,7 %	3,3 %	25,8%
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.	36,6 %	12,1%	26,0%	19,7 %	15,4 %	21,2 %	13,0 %	19,7 %	8,9 %	27,3%

Erkek Cinsiyet Rolü

Tablo 8: Erkek Cinsiyet Rolü

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Karasızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.	68,3 %	33,3 %	18,7 %	37,9 %	4,1 %	12,1 %	5,7 %	4,5 %	1,6 %	9,1 %
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.	73,2 %	56,1 %	14,6 %	24,2 %	0,8 %	7,6 %	4,9 %	4,5 %	4,1 %	6,1 %
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.	43,9 %	18,2 %	28,5 %	28,5 %	13,0 %	30,3 %	9,8 %	12,1 %	4,1 %	10,6 %
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.	58,5 %	27,3 %	30,1 %	34,8 %	5,7 %	16,7 %	2,4 %	6,1 %	2,4 %	15,2 %
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.	93,5 %	81,8 %	3,3 %	13,6 %	2,4 %	1,5 %	0,0 %	1,5 %	0,8 %	1,5 %
38. Evlilikte erkeğin yaşı kadından büyük olmalıdır.	42,3 %	37,9 %	15,4 %	25,8 %	12,2 %	18,2 %	20,3 %	6,1 %	9,8 %	12,1 %

Genç bireyler, üniversite yaşamında geçirdikleri süre boyunca belirli bir gerçeklik ve hayat algısına erişirler. İçerisine girdikleri bu yenedünyada çok çeşitli kaynaklar onların yaşam algılarını beslemektedir (Bilgin, 2009: 20). Üniversite yaşamı boyunca farklılıklarla bir arada bulunmaları, onlarda eşitlik fikrinin gelişmesine yol açmaktadır. Diğer yandan örneklemin Sosyal Bilgiler öğretimi kapsamında aldığı değerler eğitimi ise toplumsal cinsiyet eşitliği düşüncesinin gelişmesine ve pekiştirilmesine neden olmaktadır. Nitekim Tablo: 8'de de diğer tablolarda görüldüğü gibi eşitlikçi bir eğilimin olduğu gözlenmektedir. Ancak tüm bunlara karşın kız ve erkek öğrenciler açısından değerlendirildiğinde birtakım farklılıklar da mevcuttur.

Tablo: 8'de göre kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha net bir tutum sergilemektedirler. Erkek öğrenciler ise geleneksel cinsiyet rolü kategorisinde

olduğu gibi, erkek cinsiyet rolüne ilişkin eşitlikçi olmayan yargılara kız öğrencilere oranla daha çok katılmaktadır. Örneğin “erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır” yargısına erkek öğrenciler en fazla “kararsızım” (%30,3) cevabını vermiştir. “Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır” yargısına ise kız öğrencilerin %68,3’ü “kesinlikle katılmıyorum” derken erkeklerde bu oran % 33,3’te kalmıştır. “Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir” yargısına da benzer şekilde kız öğrenciler yüksek oranda “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermiştir. Görülmektedir ki erkek öğrenciler özellikle kadın ve erkeğin hiyerarşik sıralanmasına etki eden meslek, gelir ve karar verme mekanizması gibi konularda kız öğrencilere oranla daha az eşitlikçidir. Bu durumun temelinde bu rollerin erkeğe sağladığı avantajın yer aldığı ifade edilebilir.

SONUÇ

Toplumsal alan, geçmişten günümüze çeşitli eşitsizlik biçimlerine sahne olmuştur. Kültürün tarihsel süreçte inşa ettiği en temel eşitsizliklerden biri de cinsiyet ayrımcılığıdır. Biyolojik temelli farklılıkların kültür tarafından yeniden inşa edilme biçimi, cinsiyet temelli eşitsizlik biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak kadının kamusal alana girişi ile daha görünür hale gelen bu eşitsizlikler, toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışı ile birlikte sosyolojik bir bağlam kazanmıştır. Kültürel inşa süreci olarak nitelendirilen toplumsal cinsiyet kavramının analizinin yapılması, aynı zamanda eşitsizlikleri yok etme gereğini de ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda, toplumsal cinsiyetin eğitim boyutu ile birlikte değerlendirmesini yapmak önem arz etmektedir. Nitekim toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımında ortaya çıkan eşitsizlikler, sosyalleşme vasıtasıyla önce ailede öğrenilmektedir. Sürecin sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve doğru bir toplumsal cinsiyet algısının oluşması ise sosyalleşme sürecinin devam ettiği okul açısından büyük öneme sahiptir. Bu süreçte öğrencilerin gerek aldıkları eğitimin

niteliği gerekse eğitici pozisyonunda olan öğretmenlerin tutumu, sağlıklı bir cinsiyet algısının oluşmasında temel belirleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üniversite eğitimi ve yaşantısı, toplumsal cinsiyet alanına ilişkin değer, tutum ve davranışların değiştirildiği ya da pekiştirildiği en önemli eğitim kurumlarından biridir. Bu süreç içerisinde önemli olan, genç bireylerin yaşamları boyunca edindikleri toplumsal cinsiyet algısının ve cinsiyet eşitsizliklerine dair öğrendikleri birtakım tutumların sağlıklı bir sürece doğru yönlendirilmesidir. Bu bağlamda alınan eğitimin niteliği, belirleyici bir role sahiptir. Bu bağlamda bir öğretim programı olarak Sosyal Bilgiler eğitiminin, toplumsal cinsiyete dair eşitsiz algılama biçimlerini aşma noktasında yeterli bir donanıma sahip olması beklenmektedir. Hedef kitle olarak belirli bir yaş aralığına hitap eden Sosyal Bilgiler eğitimiyle, bireysel farklılıklara hoşgörü ile bakabilen ve empati yeteneği gelişmiş bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Ataerkil ideoloji, cinsiyet rollerinin farklılaşması bağlamında birtakım eşitsizlik biçimleri yaratmıştır. Bu eşitsizlikler, toplumsal yaşamın kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik alanlarında “haklardan mahrum olma” biçiminde ortaya çıkmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ataerkil ideolojinin yarattığı cinsiyet rollerine ilişkin eşitsizlikler ve hak mahrumiyetleri, belirgin bir biçimde gözlenmektedir. Ancak bu durumun, bir yandan toplumsal yapıda meydana gelen değişimlere uyum sağlayabilecek diğer yandan da birtakım değişimleri etkileyebilecek donanıma sahip gençler yetiştirmeyi amaçlayan üniversite eğitimi ile birlikte görülmesi oldukça dikkat çekicidir. Özellikle günümüzde modernizmin amaçları doğrultusunda bireyler yetiştirmeyi hedefleyen üniversitelerde ataerkil ideolojinin eşitsiz kalıp yargıların ve tutumların belirgin bir biçimde aşılmış olması beklenmektedir. Özelde Sosyal Bilgiler eğitimi açısından değerlendirildiğinde de daha fazla eşitlikçi bir tablonun ortaya çıkması beklenen bir durumdur. Nitekim araştırma örnekleminin büyük oranda eşitlikçi

bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, öğrencilerin gerek farklılıkları içerisinde barındıran üniversite yaşantısının gerekse aldıkları akademik eğitimin etkileri aşikârdır. Bu bağlamda öğrencilerin aldıkları Sosyal Bilgiler eğitiminin, amacına ulaştığı ifade edilebilir. Ancak toplumsal yaşama ilişkin oldukça fazla veri barındıran ve geniş bir toplumsal alan yelpazesine sahip olan Sosyal Bilgiler eğitimini alan öğretmen adaylarının da ataerkil ideolojinin birtakım eşitsiz kalıp yargılarından ve tutumlarından nasibini aldığı da gözlenmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre tüm değişkenler içerisinde en anlamlı sonucun cinsiyet değişkenine bağlı olarak ortaya çıktığı gözlenmiştir. T testi sonuçlarına göre erkek ve kız öğrenciler arasında, eşitlikçi cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolü boyutlarında istatistiksel bakımdan anlamlı bir sonuca ulaşılmıştır. Ölçeğin ortalama puanı ise 2,69 ile “orta düzeyde katılıyorum” seçeneğidir. Bunun yanında araştırmada kullanılan toplumsal cinsiyet ölçeğinin bütün alt boyutlarında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha eşitlikçi bir tutum içerisinde oldukları gözlenmiştir. Öte yandan erkek öğrenciler kısmen eşitlikçi bir tutum sergilese de özellikle erkek cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü boyutlarında, toplumun kendilerine biçtiği tutumları daha fazla benimsemektedir. Bu bakımdan erkek öğrencilerin kendilerine verilen haklar kadar sorumlulukları da benimseyip içselleştirdikleri gözlenmiştir. Örneğin gelir, meslek ve karar verme gibi ayrıcalıkların yanında, toplumun kendilerine dayatmış olduğu evin geçimini sağlama gibi geleneksel algının çok fazla değişmediği görülmektedir.

Sonuç olarak Sosyal Bilgiler öğretim müfredatında, daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliği algısının oluşturulmasına yönelik konulara ağırlık verilmesi yerinde bir tutum olacaktır. Çünkü bireysel farklılıklara saygı, hoşgörü, empati kurabilme ve eşitlik değerlerine ilişkin konulara oldukça geniş bir biçimde yer verilmesine

karşılık, bu konularda toplumsal cinsiyet vurgusunun yapılması noktasında yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Bu anlamda Sosyal Bilgiler eğitim ve öğretim müfredatının yeniden gözden geçirilerek birtakım eksikliklerin giderilmesi ve bu yönde gerekli değişikliklerin yapılması önerilmektedir. Özellikle ders kitaplarındaki içerik ve metinlerde, cinsiyet eşitliği konusunun doğrudan yer almasının, öğrencilerde belirgin tutum ve davranış değişikliğine yol açacağı bilinmelidir. Ancak öğretim müfredatında yer alan kazanım ve beceriler doğrultusunda ders kitaplarında gerçekleştirilecek birtakım değişikliklerle birlikte öğretmen adaylarına yönelik gerekli akademik kazanımların gerçekleştirilmesi de son derece önemlidir. İlk olarak üniversitelerin Sosyal Bilgiler Programlarında öğretmen adaylarına, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ve ayrımcılığının giderilmesine yönelik olarak zorunlu ya da seçmeli dersler verilmelidir. Bunun yanında verilen derslerde öğretim tekniklerinden drama, rol oynama ve münazara gibi etkinliklerle de öğretmen adaylarının empati yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmalıdır. Özellikle sosyal sorunların çözümlenmesinde kullanılan sosyodrama tekniği, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dair farkındalığın oluşturulması açısından önemli bir role sahiptir. Bu zeminde verilecek olan eğitimin aynı zamanda, toplumsal yaşamda gerçekleşen ve kadına karşı uygulanan mobbing ve şiddet gibi önemli sorunların giderilmesine de doğrudan destek olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Baber, M.K. and Tucker, C.J. (2006). "The Social Roles Questionnaire: A New Approach to Measuring Attitudes Toward Gender". *Sex Roles*. Volume: 54. Issue: 7-8: 459-467.
- Beauvoir, S. D. (1993). *Kadın İkinci Cins I: Genç Kızlık Çağı* (7.Baskı). Çev., Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınları.
- Bilgin, V. (2009), "Türkiye'de Üniversite Sorunu ve Üniversite Çalışanları", Türk Eğitim-Sen Üniversite Araştırması, Ankara.
- Blackstone, A. M. (2003). "Gender Roles and Society." In *Human Ecology: An Encyclopedia of Children, Families, Communities and Environments*: 335-338.
- Busse, M. And Spielmann, C. (2003). "Gender Discrimination and The International Division of Labour." *Hamburg Institute of International Economics Discussion*, Hamburg: 245.
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*. Çev., Başak Ertür. İstanbul: Metis Yayınları.
- Can, Y. (2018). "Ataerkil İdeoloji Tartışmaları", *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Edt: Dolunay Şenol vd., İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Civelek, H, Y. (2019). "Kırmızı Kuşağın Kuramsallığı: Ataerkil Söylem ve Anadolu Kırsalında Kadın", *Ankara: Doğu Batı Düşünce Dergisi*, S.64.
- Daşlı, Y. (2019). "Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Belirlenmesi Üzerine Bir Alan Araştırması" *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1).
- Demirbilek, S. (2007). "Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açından İncelenmesi." *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44(511).
- Dökmen, Z. (2009). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul Remzi Kitabevi.

- Elgöl, A. ve Alemdar Y. M. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği", *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 3(3).
- Fine, C. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması* (1.baskı). Çev., Kıvanç Tanrıyar. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Flowers, N. (2009). *Compassio Manual on Human Rights Education for Children*. 2nd Edition, Published by the Directorate of Youth and Sport of the Council of Europe.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. Yay.haz., Cemal Güzel. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Hekman, J.S. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilgi* (1.baskı). Çev., Bekir Balkız ve Ümit Tatlıcan. İstanbul: Say Yayınları.
- Héritier, F. vd. (2014). *Kadınların En Güzel Tarihi* (2.baskı). Çev., Yonca Aşçı Dalar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Karabıyık, İ. (2012). "Türkiye'de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı", *Ekonomi Bilimleri Dergisi, Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, XXXII (1): 231-260*.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (1.baskı). Çev., Osman Akinhay ve Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*, Ankara.
- Mitsos, E. Ve Ken B. (2010). "Eğitimde Cinsiyet Farklılıkları: Erkek Çocukların Başarısızlığı". *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Ed.,Anthony Giddens. Çev., Günseli Altaylar. İstanbul: Say Yayınları.
- Newman, D. M. (2013). *Sosyoloji Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek*. Çev., Ali Arslan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Oakley, A. (1972). *Sex, Gender and Society*. London: Temple Smith.

- Ökten, Ş. (2009). "Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Düzeni", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8).
- Önder, Ö., Yalçın, A , Göktaş, B . (2013). "Sağlık Kurumları Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları". *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2 (1) , 55-78
- Öngen B. ve Serpil A. (2013). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi", *Sosyoloji Konferansları No: 48 (2013-2) / 1-18*.
- Parsons, T.and Bales R. F. (1956). "Family Socialization and Interaction Process." *The International Library of Sociology*.
- Pelizzon, S. M. (2009). *Kadının Konumu Nasıl Değişti Feodalizmde Kapitalizme* (1.baskı). Çev., İ. Ercan Sadi ve Cem Somel. Ankara: İmge Kitabevi.
- Pilcher, J. (2010). "Cinsiyet ve Cinsiyet Eşitsizlikleri Üzerine Açıklamalar". *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Ed.,Anthony Giddens. Çev., Günseli Altaylar. İstanbul: Say Yayınları.
- Sanford, L. T. and Donovan, M. E. (1999). *Kadınlar ve Benlik Saygısı (Kendimiz Hakkındaki Duygu ve Düşüncelerimizi Anlamak ve Geliştirmek)*. Çev., Semra Kunt. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Scott, W, J. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi*. Çev., Aytunç Tunç Kılıç. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Slattery, M. (2010). *Sosyolojide Temel Fikirler* (3.baskı). Çev., Özlem Balkız vd. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Şentürk, Ü. (2019). *Aile Sosyolojisine Bir Katkı* (1.basım). Bursa: Dora Yayınları.
- Touraine, A. (2002). *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?* (2.baskı). Çev., Olcay Kunal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Touraine, A. (2007). *Kadınların Dünyası*. Çev., Mehmet Morali. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

- Ünal, F., Sinem T. ve Köksal Ç. E. (2017). "Toplumsal Cinsiyet Algısını Yordamada Cinsiyet, Sınıf, Bölüm ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumunun Rolü", Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 6 (1): 227-236.
- Vefikuluçay, A , Zeyneloğlu, A , Eroğlu, P , Taşkın, P . (2007). "Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları". Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 14 (2).
- Walby, S. (1991). *Theorizing Patriarchy*. Wiley-Blackwell. USA.
- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., Eroğlu, K., (2009). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri". Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 6(1).
- Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). "Development and Psychometric Properties Gender Roles Attitude Scale". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40 (40) : 409-420.

EXTEND ABSTRACT

Gender-based discrimination has become an important topic of debate, especially in the second half of the 20th century, among many distinctions in society. The distinctions and inequalities between men and women for a very long time were considered as a reflection of the biological state. These distinctions and inequalities have not been seen as an important problem in society. However, especially the participation of women in the working life and their greater participation in the public caused the inequality between men and women to become more visible. The controversy created by inequality and discrimination between men and women continues around the concept of gender in the scientific literature.

Gender is a concept that expresses the value, role and roles society places on being male and female. Society places certain roles and responsibilities on women and men. Some approaches make sense of being male and female based on biological differences. Some approaches say that these differences are not biologically based but shaped by culture. Therefore, he says that it is not natural and usual. In this respect, discussions continue on these two main axes. These discussions are increasing day by day. The reason for this is that the distinctions and inequalities between men and women are more pronounced and this leads to important social problems. These problems cannot be solved only by legal measures. Because the source and solution of the problem are mentality and values. In this regard, socialization processes in which gender roles are transferred to individuals have a special importance.

The source of gender discrimination is the cultural transfers made in the socialization process that started in the family and continued throughout the life. In this regard, institutions that are effective in the socialization process have important roles in preventing discrimination and inequality. The educational institution, which is one of these institutions, has an important function in this regard. Educational institutions are an important institution where children participate in social life after the family and learn about social life and all kinds of norms, values and cultures related to society. In this regard, schools are one of the places where important behaviors regarding gender discrimination are gained. Because teachers working in educational institutions have a big impact on children. In particular, the social studies course is a course with various contents about secondary school students' total life and the roles of women and men. In this respect, it has a separate importance. Therefore, the gender perception of social studies teachers and prospective teachers is of particular importance at this point.

The problematic of this study is the problem of discrimination and inequality against women. The purpose of the study is; social studies lesson is to measure the gender perception of pre-service teachers. For this purpose, the "Gender Roles Attitude Scale" and "socio - demographic information form" developed by Simge Zeyneloğlu in 2008 were applied to students studying in Inonu University Faculty of Education Social Studies Teaching in 2019. In the analysis of the data; frequency distributions, T test, mean value and cross tabulation were used.

This study, which has the feature of quantitative research, is a cross-sectional study. The universe of the research is the students who are studying in the Social Studies teacher education program of the Faculty of Education of İnönü

University. The number of students studying in the Social Studies teaching program in the 2019-2020 academic year is 200. The research was applied to the whole universe. In the research, "Gender Roles Attitude Scale" was used as a data collection tool.

According to the research, it is seen that the sample has a largely egalitarian attitude. University education that students receive is effective in this situation. In this context, it can be stated that the Social Studies education received by students has reached its purpose. However, students who receive Social Studies education also have some unequal gender stereotypes.

According to the results of the research, it was observed that the most meaningful result among all variables occurred depending on the gender variable. According to the results of the T test, a statistically meaningful result was reached between male and female students in terms of the role of egalitarian gender and gender role in marriage. The average score of the scale is "I agree at a medium level" with 2.69. In all sub-dimensions of the gender scale used in the study, it was observed that female students have a more egalitarian attitude compared to male students. In addition to this, although male students show an egalitarian attitude, it is seen that they adopt the attitudes that society has given to them especially in terms of male gender role and traditional gender role dimensions. In this respect, it is observed that male students adopt responsibilities as much as the rights given to them. For example, besides the privileges such as income, profession and decision making, it is seen that the traditional perception such as providing a living for the house has not changed much.

As a result, in the Social Studies course, it is necessary to focus on the issues related to creating more gender equality perception. Because, although the issues related to respect for individual differences, tolerance, empathy and equality values are widely covered, it is thought to be insufficient in terms of gender emphasis on these issues. In this sense, it is recommended to review some of the shortcomings by reviewing the Social Studies curriculum.